Újabb alapmű

A magyar büntetőjog általános része

Csak nemrégiben jelent meg *Földvári József* büntetéstani munkája (a Börtönügyi Szemle 1997/4. száma ismertette), s máris újabb alapvető kiadvány jelent meg a hazai könyvpiacon e témában: a Korona Kiadó az idén kiadta *Nagy Ferenc* és *Tokaji Géza* könyvét *A magyar büntetőjog általános része* címmel. (Érdekes lenne e két tankönyv szemléletének, illetve tartalmának egybevetése, összehasonlítása – erre a feladatra azonban jelen könyvismertetés nem vállalkozhatott.)

Természetesnek tekinthetjük, hogy az elmúlt tíz évben a hazai egyetemi jogászképzés során a különböző jogi karok saját oktatói gondoskodnak a szükséges tananyag összeállításáról, a tankönyvek, illetve jegyzetek készítéséről. Így például a büntetőjog területén Pécsett Földvári József említett munkája szolgálta az oktatást.

A szegedi egyetem oktatói, Nagy Ferenc és Tokaji Géza komoly tankönyvszerzői, -összeállítói múlt után 1993-ban együtt jelentkeztek hasonló című kötetükkel, azonban az azóta a büntetőjogban lezajlott számos változás következtében mára már e jegyzet átdolgozásra és kiegészítésre szorult.

A szerzőtárs, Tokaji Géza professzor halálával Nagy Ferencre hárult az új tankönyv elkészítésének feladata. Miután Nagy Ferenc a Tokaji Géza által korábban írt anyagrészeket is átírta, s a szöveg nagyobb részének amúgy is egyedüli szerzője: az új oktatási anyag voltaképp Nagy Ferenc szellemi termékének tekinthető.

Az öt részből álló tankönyv feldolgozási és tárgyalási rendje a büntető kódextől részben független rendszert követ, részben igazodik a Btk. rendelkezéseinek sorrendjéhez is, segítve a törvény anyagának jobb megértését. A kézirat lezárása 1997 decemberében történt meg.

Az első rész címe *Bevezető tanok*, amely három fejezetet tartalmaz Az első a büntetőjog és a büntetőjog-tudomány fogalomrendszerét járja körül, többek között ismerteti a büntetőjog tudományának főbb irányait. A második fejezet röviden áttekinti a magyar büntetőjog fejlődését 1878-tól, a Csemegi-kódextől az 1978. évi IV. törvényig, a jelenleg is hatályos Btk. létrejöttéig. A harmadik fejezet a büntetőjog alapelveit, vagyis a büntetőjog egészét átható elvi tételeket tisztázza.

A második, *Jogszabálytan* című rész szintén három fejezetből épül fel. A büntető törvénnyel, a büntető törvény hatályával (időbeli, területi és személyi hatály) foglalkozó anyagrészt követően a legutolsó fejezet a nemzetközi büntetőjogi együttműködés intézményeit ismerteti. Nagy Ferenc megállapítása szerint, ha a szó szoros értelmében még nem létezik is európai büntetőjog, az egy sajátos természeti joganyagnak tekinthető, amely nemzetközi szerződési jogot, európai közösségi jogot, európai vonatkozású nemzeti jogot, valamint az európai államok közös büntető elveit egyaránt tartalmazza.

A bűncselekmény tana című harmadik rész elsőként a bűncselekmény fogalmát

tisztázza. Nagy szerepet kap ezen fejezetben a *tényállás*, illetve a *jogellenesség* fogalmának értelmezése, a bűnösség, illetve a bűnösséget kizáró okok részletezése, továbbá az úgynevezett büntethetőségi akadályrendszer ismertetése. Külön fejezet szól a bűncselekmény megvalósulási szakaszairól (stádiumairól), a bűncselekmény elkövetőiről (tettes, társtettes, részes stb.), illetve az egység és a többség tanáról.

A negyedik rész – *A büntetőjogi jogkövetkezmények tana* – foglalja magában a büntetéstant, ez – 10 fejezetével – a kötet legterjedelmesebb anyagrésze.

A jogkövetkezmény (szankció) büntetőjogi szerepét tárgyalja az első fejezet, amely többek között összefoglalja a hatályos magyar büntetőjogi szankciórendszer jellemzőit. A büntetés elméleti kérdéseit tárgyaló fejezet kitér a büntetőjogi büntetés fogalmára, a büntetési (cél)elméletekre, a büntetés jogalapjára és a büntetés céljára.

Ezt követően az egyes büntetési nemeken belül a főbüntetéssel foglalkozó fejezet külön figyelmet érdemel. A szabadságvesztés-büntetést tárgyaló alfejezet rövid kitérőt tesz a szabadságvesztés-büntetés kialakulására, a szabadságvesztés-büntetés tartalmának szabályozására, a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási fokozataira, illetve a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására. Ez utóbbi anyagrész ismerteti a börtönrendszerek négy alaptípusát, továbbá a magyar büntetés-végrehajtás jogi szabályozásának főbb állomásait. (Érdekes táblázat foglalja össze a szabadságvesztés-büntetés tartalmának és végrehajtási fokozatainak hazai alakulását.) Még ugyanezen fejezet a feltételes szabadságra bocsátás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés tárgyalását követően úgynevezett exkurzus formájában külön kitér a halálbüntetés és a szigorított javító-nevelő munka kérdéseire.

A *mellékbüntetések* (közügyektől eltiltás, foglalkozástól eltiltás stb.) ismertetése után a *büntetés kiszabásának kérdéseit* tárgyalja a szerző. A büntetés végrehajtását kizáró okok, a mentesítés problémaköre, az intézkedés elméleti kérdései a következő fejezetek témái. A magyar büntetőjog egyes intézkedési nemeit ismertető anyagrész függelékében (exkurzusában) a *szigorított őrizetről* olvashatunk. A negyedik rész tizedik, záró fejezete a büntető intézkedések alkalmazására vonatkozó elvekről szól.

A kötet utolsó, ötödik részének címe *Külön rendelkezések: a fiatalkorúak büntetőjoga*. A nemzetközi egyezmények és tendenciák számbavétele után a szerző röviden vázolja a fiatalkorúak büntetőjogának hazai fejlődését, általánosan jellemzi a fiatalkorúakra vonatkozó hatályos rendelkezéseket, majd a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedésekre, illetve büntetésekre tér ki.

Az *Ajánlott irodalom jegyzéke* zárja a kötetet. Az irodalomjegyzék csak a fontosabb irodalmat tartalmazza, de így is inspiráló lehet azoknak, akik az anyag egyes részleteiben kívánnak elmélyülni.

Nagy Ferenc azon kevés hazai, büntetőjogot előadó egyetemi oktatók közé tartozik, akik a büntetés-végrehajtási jog ismeretén túl a börtönügy kérdéseiben is naprakész tudással rendelkeznek. Ez a jelen mű esetében is érzékelhető.

A könyv nemcsak ismeretanyagát tekintve, hanem szemléletmódját illetően is korszerű. Mindvégig jellemző rá a *történeti látásmód*, amely azt eredményezi, hogy a mai magyar büntetőjog fogalomrendszere is érthetőbbé válik az olvasó számára. A

könyv a hazai joganyagon túl sokrétűen tárja fel, hogy melyek azok a nemzetközi előírások, szabályok, amelyekhez a hazai jogalkotásnak a büntetőjog területén alkalmazkodnia kellett. A következetesen végigvitt történeti szemléletmód, illetve a beépített nemzetközi tapasztalatok nemcsak az ismeretek bővülésével jártak együtt, hanem a szöveget érdekesebbé, befogadhatóbbá tették.

Az említett értékek együttes, komplex érvényesülésére lássunk csak egyetlen példát. A feltételes szabadságra bocsátás témájánál (299–303. oldal) a jelenleg érvényes jogszabályokon túl Nagy Ferenc utal a történeti összefüggésekre (múlt századi kialakulás, a szabályozás e századi változásai), a gyakorlati tapasztalatokra, továbbá hivatkozik a nemzetközi vonatkozásokra.

A kötet szerkezete jól áttekinthető, logikus, az anyagrészek terjedelme a tartalom jellegéhez igazodik. Nyelvezete tömör, világos – az oktatás tapasztalatát tükrözi –, a szöveg könnyen tanulható. A szerző gyakran jelez a sajátjától eltérő véleke-déseket anélkül, hogy felesleges szakmai vitákkal terhelné a tankönyvet.

A könyv didaktikai eszköztárába tartoznak a kiegészítő információkat tartalmazó táblázatok, illetve a kiadvány tipográfiája is segíti a megértést. Vastag betűvel kerültek kiemelésre a Btk. általános részének hatályos szabályai, illetve a büntető törvénykönyv szövegein kívüli egyéb törvényi rendelkezések is dőlt vastag betűvel íródtak.

Ez a külsejét tekintve is tetszetős tankönyv nemcsak az egyetemi, főiskolai hallgatók kötelező olvasmánya lehet, haszonnal forgathatják mindazon elméleti és gyakorlati szakemberek is, akik kapcsolatban állnak a büntetőjoggal.

Nagy Ferenc szerint a jogi képzést szolgáló tankönyvnek – Fayer László kifejezésével élve – a törvényen keresztül a törvény fölé kell emelkednie. Jelen könyvismertetés írója úgy véli: *A magyar büntetőjog általános része* eleget tesz ennek a kívánalomnak.

Deák Ferenc